

Гармонійність характеру молодих батьків як необхідна умова сімейного виховання

Історія психологічного вивчення характеру починається з праць Платона, Теофраста й Гіппократа, які вважають, що характер визначає долю людини. Як слушно зазначає видатний педагог К.Д.Ушинський, тільки власною особистістю можна виховати особистість, тільки власним характером можна здійснити вплив на характер вихованця.

Сьогодні в умовах падіння моральності, панування духу корисливості, цинізму відбувається масова дисгармонізація характеру молодих людей, які стали або мають стати батьками. Емоційна неврівноваженість, втрата самовладання, душевний смуток, суперечливість поведінки є показниками *дисгармонійного* характеру і чинниками сімейних психологічних проблем. Все це, нажаль, впливає на формування характеру наших дітей.

Що ж таке характер? Характер – це система стійких психологічних якостей, які визначають форми поведінки. Тобто, найбільш об'єктивну інформацію про характер людини дає її поведінка. Кожна риса виражає певне ставлення людини до світу. Риси формуються в результаті багаторазової реалізації в учинках своїх відношень. Тобто, риси характеру – це навички прояву власних ставлень тим або іншим способом. Недарма народна мудрість говорить, що існує закономірність: *учинок – звичка – характер – доля*. Отже, система відносин людини зумовлює відповідні риси характеру, які можуть бути позитивними або негативними.

- Позитивне ставлення до *людей* визначають такі риси як чуйність, повагу, альтруїзм, а негативне ставлення зумовлює недовіру, агресивність, індивідуалізм;
- ставлення до *праці* визначають працьовитість, сумлінність, відповідальність, креативність, або протилежні риси – лінощі, несумлінність, безвідповідальність, пасивність;
- ставлення до *самого себе* зумовлюють скромність, самокритичність, гідність, самоповагу або протилежні риси: егоцентризм, зверхність, самозакоханість, марнославство, або хронічне почуття провини, приниженість.
- ставлення до *Бога* визначають духовну спрямованість і такі риси: довіра Богові,

смиренність (від корня «мир», «миролюбство»), або нігілізм, безвір'я, гординя.

Отже, риси характеру відбивають відносини людини до себе, до інших людей, до світу в цілому. У сформованому характері виділяють *структуру* (певний набір характерологічних рис) і *зміст* (позитивні або негативні риси). Їх можна класифікувати таким чином: *духовно-моральні; комунікативні; інтелектуальні; емоційні; вольові* (сила волі, цілеспрямованість, рішучість, самовладання). Слід зазначити, що вольові якості можуть сприяти досягненню як конструктивних, так і деструктивних цілей в залежності від мотивації людини.

Характер накладає відбиток на творчість людини. Дивлячись на картину, прочитав роман або прослухавши музичну п'єсу, можна визначити характер їх автора.

Гармонійний характер забезпечує адекватність поведінки сприяє гармонізації взаємин й запобіганню внутрішніх та міжособистісних конфліктів.

Загальними показниками гармонійності характеру є:

1. *Моральна вихованість*, що виявляється у сформованості комплексу моральних рис (совісності, відповідальності, альтруїстичності, чесності, здатності до морального вибору).

2. *Цілісність* відбиває єдність слова й справи, несуперечливість поведінки. «Якщо сильна енергія волі поєднується із глибоким розумом і добрим, шляхетним серцем, то такий характер називається *цілісним*».

Про *суперечливість* характеру свідчить розбіжність між мотивацією та результатами вчинків людини, а також одночасне сполучення протилежних тенденцій (наприклад, чесності й лицемірства, доброзичливості й агресивності).

3. *Урівноваженість* характеру – це ознака сформованості вольової сфери. Вона означає рівність поведінки, оптимальне співвідношення стриманості та активності й залежить від розвитку самоконтролю, терплячості, організованості й стресостійкості людини.

Неурівноваженість визначається такими якостями як психічна збудливість, імпульсивність, слабовілля, емоційна нестабільність.

4. В залежності від сили вольової активності характери поділяються на сильні й слабкі. *Сила* характеру – це енергія, з якою людина досягає мети, здатність до мобілізації сил при подоланні труднощів, прийнятті рішень. Вона визначається ступенем урівноваженості у сполученні з відповідальністю, чесністю, принциповістю.

Безхарактерність зумовлена слабкістю вольової сфери, невизначеністю життєвих цілей, коли кожен учинок залежить від зовнішніх обставин, ніж від самої людини. Найчастіше такі люди, маючи добрі наміри, не досягають значимих результатів.

5. *М'якість* характеру на відміну від безхарактерності проявляється у гнучкості поведінки у зв'язку з доброзичливим ставленням і повагою до інших людей. *Жорсткість* характеру свідчить про впертість, що зумовлена негативним ставленням до оточуючих, гонором, агресивністю.

Педагогічний ефект морального виховання дитини досягається переважно шляхом підсвідомого психологічного впливу характеру дорослого на маленьку особистість.

Ми усі знаємо, що усвідомлення й засвоєння дитиною моральних цінностей (чесності, відповідальності, совісності) сприяє формуванню відповідних моральних рис. Однак, якщо моральні цінності тільки декларуються батьками, але не є рисами їх характеру, вони не мають ефективного педагогічного впливу, оскільки не підкріплюються живим прикладом моральних учинків з боку дорослого. Тобто, батько та мати, мають бути справжнім прикладом морального життя для дитини.

Сьогодні, на жаль, існує феномен невротизації дітей унаслідок підсвідомого наслідування невротичних рис характеру батьків або вчителів. Невротичність дорослого супроводжується високою психічною напругою і проявляється в хронічній роздратованості, ворожому ставленні до дитини, нестабільності настрою.

Нами було проведене дослідження рис характеру школярів, студентів і викладачів, яке дозволило визначити такі психологічні тенденції.

1. Педагоги транслують студентам й учням певні характерологічні риси. Але слід звернути увагу на те, що негативні риси характеру педагогів підсилюються студентами й учнями (зростає агресивність, індивідуалізм), а позитивні риси мають тенденцію до зниження.

2. Цей ефект посилення молодим поколінням негативних рис простежується й щодо моральних якостей. Якщо педагоги демонструють відносно високий рівень моральних рис з тенденцією до зниження безкорисливості, то студенти і учні показують виражену тенденцію: симпатія і уважність до навколишніх суперечливо сполучаються з корисливим відношенням до людей. Тобто мова йде про формування

прагматичного відношення до інших.

Підсумовуючи сказане, зробимо **висновки**.

1. Характерологічні риси дорослих підсвідомо транслюються дітям. Проте негативні риси підсилюються, а позитивні мають тенденцію до зниження. Отже, у молоді відбувається зниження рівня моральних якостей і зростання негативних рис. І це не дивно, оскільки існує духовний закон: швидкість розповсюдження зла вище, ніж добра.

2. Тому щоб сформувати у собі позитивні моральні якості, людина має **свідомо** займатися **самовихованням**, оскільки підсвідоме наслідування рис характеру оточуючих не завжди має позитивний ефект.

3. Отже, ефективне виховання дітей вимагає від батьків не тільки педагогічних здібностей, а й гармонійності власного характеру, яка формується завдяки постійній роботі над собою з метою духовно-морального самоудосконалення.